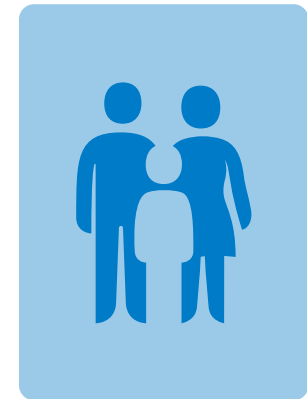
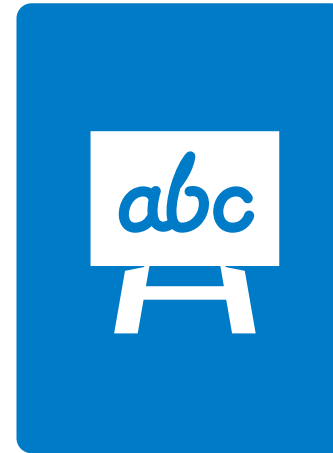

Bouwstenen voor de ontwikkeling van het expertisecentrum interlandelijke adoptie

De opbrengst van een jaar samenwerking

Voorwoord

Voor u ligt het boekje “bouwstenen voor de ontwikkeling van het expertisecentrum interlandelijke adoptie”. Het is het resultaat van een gezamenlijk traject van gesprekken en werksessies met betrokken partijen uit het veld.

Directe aanleiding voor de inrichting van het expertisecentrum is de aanbeveling van Commissie Joustra, die onderzoek deed naar interlandelijke adoptie in het verleden. In het rapport dat de commissie opleverde kwam naar voren dat in het verleden ernstige misstanden hebben plaatsgevonden rond interlandelijke adopties. Dit kan zoektochten naar afstamming en dossiers ingewikkeld en soms zelfs onmogelijk maken. Ook kunnen interlandelijk geadopteerden in de loop van hun leven vragen en behoeften van sociaal-psychische en juridische aard hebben. De overheid ziet een morele verantwoordelijkheid om interlandelijk geadopteerden hierbij te ondersteunen. In juni 2021 is een projectteam van het ministerie van Justitie en Veiligheid aan de slag gegaan met de opdracht om een expertisecentrum interlandelijke adoptie in te richten.

Op aanbeveling van Joustra c.s. en op verzoek van de Tweede Kamer is gekozen voor een aanpak om dit samen te doen met alle betrokken partijen, waar al veel kennis en ervaring is opgebouwd over de diensten die het expertisecentrum gaat bieden. We hebben de tijd genomen voor een zorgvuldig traject, samen met belangenorganisaties en Fiom, met ervaringsdeskundigen, experts, wetenschappers, de centrale autoriteit, dossierhouders en betrokken ministeries. Inmiddels hebben onder begeleiding van de Argumentenfabriek ruim twintig bijeenkomsten plaatsgevonden waar is gesproken over de inhoudelijke contouren van het centrum, het ontwikkelen van een kennisbasis en over de bestuurlijke inbedding. Over de opbrengsten van dit traject is de Tweede Kamer per brief geïnformeerd op 3 juni 2021, 10 december 2021, op 22 maart 2022 en op 10 juni 2022.

Op basis van het gezamenlijk doorlopen proces zijn door het projectteam bijgaande bouwstenen voor de functies van het expertisecentrum opgesteld. Deze bouwstenen zijn bedoeld voor het expertisecentrum en alle betrokken partners om te benutten bij de organisatorische inrichting van het expertisecentrum en de verdere uitbouw van de onderlinge samenwerking.

Het projectteam heeft grote waardering voor ieders inzet. Interlandelijke adoptie is een onderwerp dat veel deelnemers aan de bijeenkomsten ook persoonlijk raakt en meningen lopen soms sterk uiteen. De intensieve en constructieve gesprekken die hebben plaatsgevonden hebben hopelijk een basis gelegd voor verdere samenwerking in de toekomst. Want alleen door krachten te bundelen kunnen geadopteerden beter geholpen worden bij hun vragen om ondersteuning. Er is nu behoefte aan het echt concreet maken van de diensten van het centrum. In juli 2022 begint dan ook de fase van daadwerkelijke inrichting van het expertisecentrum bij Fiom, waarbij kan worden voortgebouwd op de gegroeide samenwerking. Met vertrouwen op ieders inzet daarvoor draagt het projectteam van het ministerie van Justitie en Veiligheid met deze bouwstenen het estafettestokje over.

Juni 2022

Inhoud

Het expertisecentrum op hoofdlijnen

Bouwstenen voor de kennisbasis

Bouwstenen zoektochten en landenaanpak

Bouwstenen toegang dossiers en afstammingsinformatie

Bouwstenen psychosociale ondersteuning

Bouwstenen juridische ondersteuning

Missie

Het expertisecentrum interlandelijke adoptie is dé centrale plek waar alle interlandelijk geadopteerden terecht kunnen voor ondersteuning bij vragen over interlandelijke adoptie en afkomst, met bijzondere aandacht voor diegenen die rondom hun adoptie problemen ervaren. Daarnaast kunnen adoptieouders – ook als wettelijk vertegenwoordiger van minderjarigen – en gezinsleden en geboorteouders voor bepaalde hulpvragen bij het expertisecentrum terecht.

1

In juni 2021 is een projectteam van het ministerie van Justitie en Veiligheid aan de slag gegaan met de aanbeveling van Commissie Joustra om een expertisecentrum interlandelijke adoptie in te richten.

2021

2022

2

Tijdens circa 20 bijeenkomsten in 2021 en 2022 is onder begeleiding van de Argumentenfabriek nagedacht over wat het expertisecentrum moet bieden, voor wie en hoe dat eruit moet zien.

3

Belangenorganisaties voor interlandelijk geadopteerden en adoptieouders, Fiom, de centrale autoriteit, vergunninghouders, juridische en sociaalpsychologische experts, ervaringsdeskundigen, wetenschap en hoger onderwijs hebben hieraan meegedacht. De opbrengsten zijn onder andere te vinden in de verschillende Tweede Kamerbrieven die hierover zijn verstuurd.¹

¹ Kamerstukken II, 2020/21, 31265, nr. 92 – 3 juni 2021. Kamerstukken II, 2021/2022, 31256, nr. 100 – 10 december 2022. Kamerstukken II, 2021/2022, 33836, nr. 66 – 22 maart 2022. Kamerbrief voortgang interlandelijke adoptie en binnenlandse afstand en adoptie op 10 juni 2022

Functie	 Kennisbasis	 Hulp bij zoektochten	 Ondersteuning bij zoeken en inzien dossiers	 Psychosociale ondersteuning	 Juridische ondersteuning
Belofte	<p>Het expertisecentrum bundelt, ontwikkelt en ontsluit kennis over interlandelijke adoptie vanuit de kennisdriehoek (ervaring, praktijk en wetenschap)</p>	<p>Interlandelijk geadopteerden krijgen goede informatie en indien gewenst begeleiding bij het hele traject</p>	<p>Interlandelijk geadopteerden krijgen begeleiding en ondersteuning bij het zoeken en inzien van hun dossiers</p>	<p>Interlandelijk geadopteerden worden vanaf het eerste contact met het loket op empathische wijze opgevangen en goed op weg geholpen bij psychosociale ondersteuningsvragen</p>	<p>Interlandelijk geadopteerden krijgen ondersteuning bij juridische vragen ten aanzien van interlandelijke adoptie</p>
Bouwstenen voor dienstverlening <i>Het expertisecentrum biedt interlandelijk geadopteerden, belangenorganisaties en experts uit het veld verschillende diensten.....:</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Een stevige kennisbasis over interlandelijke adoptie • Kennis ontwikkelen met een leerstoel/ lectoraat en eigen kennisbudget van het centrum • Kennis ontsluiten, onlinebibliotheek, en bijeenkomsten • Inzage (gedeeltelijk) in Joustra dossiers 	<ul style="list-style-type: none"> • Informatie over zoektochten. • Goede begeleiding gedurende gehele traject • Land specifieke aanpak ter versterking zoektochten • Samenwerking met belangenorganisaties bij uitvoering zoektochten • Voorlichting bij DNA-matching (m.b.v. een afwegingskader) 	<ul style="list-style-type: none"> • Overzicht van vindplekken van dossiers • Kennis over mogelijkheden tot inzage (privacy) • Faciliteren toegang en begeleiding bij inzage met uniforme/ centrale afspraken hierover. 	<ul style="list-style-type: none"> • Een goed toegerust loket met betrokken medewerkers die eerste opvang verzorgen en wegwijs maken • Lotgenotencontact en buddynetwerk • Bewustzijn over adoptie-specifieke kennis vergroten door kennisoverdracht (i.s.m. onderwijspartners) • Specialistisch aanbod in het zorgveld agenderen (i.s.m. zorgpartners) 	<ul style="list-style-type: none"> • Juridische kennis bij medewerkers aan het loket • Informatie over juridische vraagstukken zoals het wijzigen van geboortedatum of -naam, het herroepen van adoptie, privacyregels bij zoektochten en regelgeving in het buitenland

Loketfunctie, maatwerk en persoonlijke begeleiding

Het expertisecentrum heeft een goed toegerust loket en bevordert een goed functionerend systeem van gespecialiseerd aanbod. Het beschikt over een eigen website, actuele informatie en netwerken. Het loket is optimaal bereikbaar, heeft spreekuren en is laagdrempelig. De eigen diensten worden kosteloos aangeboden. Het centrum biedt maatwerk en waar nodig of gewenst ook persoonlijke begeleiding. Hiervoor worden casemanagers aangesteld, die naast professionele deskundigheid bij voorkeur ook over ervaringsdeskundigheid beschikken. Het centrum ondersteunt waar het kan en verwijst door waar het moet. En werkt hiervoor nauw samen met specialisten uit het veld. Daarnaast is het expertisecentrum ook de plek waar experts en professionals elkaar kunnen vinden. Het expertisecentrum heeft een kennisbasis en vier functies.

Systeemtaak van het expertisecentrum

Naast een **lokettaak** heeft het expertisecentrum ook een **systeemtaak**. Een belangrijk aspect van deze systeemtaak is versterking van de onderlinge samenwerking om kennis uit te wisselen, van elkaar te leren en zo de eigen organisatie en diensten te versterken. Veel partijen hechten belang aan goede samenwerking op inhoud en aan invloed op de diensten van het expertisecentrum. Het expertisecentrum heeft als taak deze samenwerking te stimuleren en te zorgen voor actieve participatie van de doelgroep zelf aan het expertisecentrum. Hiervoor worden activiteiten en bijeenkomsten georganiseerd. Van belang voor het systeem is hier ook het verstevigen van de kennisbasis, die wetenschappelijk onderbouwd is en zo bijdraagt aan de kwaliteit van de kennis en daaruit voortvloeiende dienstverlening door de diverse organisaties en professionals.

¹ Kamerbrief voortgang interlandelijke adoptie en binnenlandse afstand en adoptie op 10 juni 2022

Subsidieregeling voor belangenorganisaties

De contouren voor de subsidieregeling voor belangenorganisaties voor interlandelijk geadopteerden zijn bepaald.¹ Langs die lijn wordt de subsidieregeling nu verder bepaald. Het expertisecentrum gaat nauw samenwerken met de belangenorganisaties, onder andere om de gewenste ondersteuning bij de uitvoering van zoektochten te verbeteren. De minister heeft besloten om - naast de komst van het expertisecentrum - de belangenorganisaties vanuit de beschikbare middelen te versterken. De subsidie, die vanuit het ministerie van Justitie en Veiligheid wordt verstrekt, draagt bij aan:

- Versterking van de eigen organisatie en expertise, door het ondersteunen van activiteiten die de relevante expertise, kennis of kunde van de bestuursleden, medewerkers of vrijwilligers van de organisatie vergroten;
- Versterking van het ondersteuningsaanbod aan interlandelijk geadopteerden, waaronder ondersteuning bij zoektochten. Hier valt ook de mogelijkheid onder om vanuit een belangorganisatie generieke ondersteuning te bieden aan zoektochten of rootsreizen voor een groep geadopteerden. Belangenorganisaties kunnen hier projectvoorstellen voor indienen bij het ministerie van Justitie en Veiligheid. In de subsidievoorwaarden zal in ieder geval samenwerking tussen belangenorganisaties en het expertisecentrum worden gestimuleerd. De subsidieregeling treedt waarschijnlijk op 1 oktober 2022 in werking. Met een looptijd van in eerste instantie vijf jaar, met een tussentijdse evaluatie en bijstelling indien nodig.

Bestuurlijke inrichting

Het expertisecentrum wordt bestuurlijk geplaatst bij Fiom, als een herkenbaar eigenstandig centrum met een eigen website. De doelgroep wordt actief betrokken door het instellen van een deel-adviesraad waar in ieder geval zowel geadopteerden als adoptieouders zitting hebben.

Belangenorganisaties werken nauw samen met en binnen het centrum om interlandelijk geadopteerden beter te ondersteunen. Ook zij worden bestuurlijk en organisatorisch versterkt door middel van bovengenoemde subsidie.

1. Bouwstenen voor de kennisbasis

Inleiding

Het expertisecentrum zal er zijn voor alle interlandelijk geadopteerden, met bijzondere aandacht voor diegenen die rondom hun adoptie problemen ervaren, bijvoorbeeld bij het vinden van hun biologische familie. Ook adoptieouders en familie (of waar relevant professionals) kunnen bij het centrum terecht. Waar mogelijk kan het expertisecentrum ook geboorteouders ondersteunen die op zoek zijn naar hun kind.

Vóórop staat dat iedere geadopteerde met een vraag naar beste vermogen wordt geholpen. Om diensten van hoge kwaliteit te kunnen leveren, is een gedegen kennisbasis noodzakelijk. Zowel het centrum zelf als ook de andere partijen die interlandelijk geadopteerden ondersteunen, zullen daarvan profiteren.

De geadopteerde moet kunnen rekenen op een professionele, open en accepterende houding aan het loket. Daarbij is ook aandacht nodig voor de culturele achtergrond: zoals mogelijke gevoelens van gediscrimineerd worden of onbegrepen zijn. Vraagstukken rond afstamming en identiteit kunnen emotioneel ingrijpend zijn, zeker als sprake is geweest van misstanden rondom de adoptie, maar dat verschilt per persoon. Niet (ver)oordelen en goed luisteren zijn kernwaarden.

De intake en verkenning van de vraag zijn essentieel, zodat deze op maat kan worden beantwoord en waar nodig naar de juiste organisatie of professional kan worden doorverwezen. Doorvragen is wezenlijk, zo moet duidelijk worden of en in hoeverre er sprake is van adoptieproblematiek. Er kunnen immers ook andere factoren spelen. Tevens moet een duidelijk onderscheid worden gemaakt tussen de problematiek die geadopteerden kunnen ervaren rond geadopteerd zijn enerzijds en afgestaan zijn anderzijds.

Het zoveel mogelijk borgen van kwaliteit is daarbij belangrijk en een stevige kennisbasis draagt daar aan bij. Wetenschappelijk onderzoek moet ervoor zorgen dat de kennisbasis betrouwbaar, objectief en up-to-date is. Voor de dienstverlening is relevant dat deze verbonden is met kennis vanuit de praktijk van professionals die met geadopteerden werken en met ervaringskennis vanuit de doelgroep zelf: de “kennisdriehoek”.

Wetenschappelijke kennis

Praktijkkennis

Ervaringskennis

Zowel in individuele gesprekken als tijdens twee expertisetafels in november 2021 en maart 2022 is input opgehaald bij een breed netwerk van experts, voor de invulling van deze kennisbasis. Dit leverde vele waardevolle inzichten op, die door het projectteam zijn verwerkt in de **kennisagenda** voor het expertisecentrum, die op dit moment ontwikkeld wordt.

Inhoudelijke focus

De kennisagenda richt zich primair op de doelgroepen rond interlandelijke adoptie. De vragen die centraal staan: welke betekenis hebben afstand en adoptie op het leven van een geadopteerde? Welke hieraan verbonden kennisvragen behoeven kennisontwikkeling en kennisdeling? Wat hebben professionals nodig om de vragen die zij krijgen goed te beantwoorden?

Van belang hierbij is een systeemgerichte, intergenerationele benadering: betrokkenheid van adoptieouders en familie, partners en kinderen van geadopteerden, hulpverleners en waar dat kan van geboorteouders en familie. Een duurzame inhoudelijke focus van het expertisecentrum is gewenst, met diensten die ook beschikbaar zijn voor volgende generaties die vragen kunnen hebben over afstamming en identiteit van hun (groot)ouders.

In eerste instantie richt het expertisecentrum zich uitsluitend op interlandelijke adoptie, waarbij uiteraard wel relevante kennis uit wetenschappelijk onderzoek rond dienstverlening aan andere doelgroepen zal worden benut. De kennisagenda zal op termijn een steeds bredere focus krijgen naar andere doelgroepen die vragen hebben over hun afstamming en identiteit als gevolg van niet-genetisch of biologisch ouderschap (zoals binnenlandse afstand en adoptie, draagmoederschap en donorkinderen).

Inventarisatie en prioritering van thema's

Tijdens de expertisetafels is een groot aantal onderwerpen genoemd die belangrijk zijn bij de ontwikkeling van de kennisbasis, zoals:

- de invloed op de ontwikkeling van een adoptiekind als gevolg van de scheiding tussen het kind en de geboorteouders;
- het omgaan met afstand en verlies hierdoor;
- de invloed van adoptie op de identiteitsontwikkeling van (jong)volwassenen;
- de betekenis van een zoektocht naar de geboorteouders voor de identiteitsontwikkeling;

- de waarde van therapie, voor zowel de individuele identiteit als sociale identiteit;
- longitudinaal onderzoek naar de daadwerkelijke behoeften onder geadopteerden;
- de betekenis van misstanden rond adoptie voor geadopteerden;
- de invloed van culturele, interraciale aspecten;
- het socialiseringsproces (omgevingsfactoren, zoals school);
- de rol en invloed van adoptieouders en andere gezinsleden.

Dit is echter nog allerminst een systematisch en volledig overzicht, waarbij bovendien prioritering ontbreekt. Daarom is besloten om te komen tot een grondige kennisinventarisatie in drie stappen:

1. wat er allemaal al is aan onderzoek en kennis;
2. op welke terreinen er kennisbehoefte is;
3. wat er ontbreekt en nader onderzocht moet worden, of betere ontsluiting of verbinding behoefte met bestaande structuren.

Voor stap 1 heeft het ministerie van Justitie en Veiligheid de opdracht gegeven aan Kennisbureau ter Meulen¹. De verwachting is dat het definitieve verslag hiervoor uiterlijk in december 2022 wordt opgeleverd. Parallel daaraan kunnen in de herfst van 2022 de voorbereidingen voor stap 2 en 3 al plaatsvinden.

Het expertisecentrum kan vervolgens op basis van deze inventarisatie met betrokken partijen tot een prioritering komen. Nadere afspraken worden gemaakt over de mogelijke overdracht aan het expertisecentrum van de nog door Kennisbureau ter Meulen beheerde documentatie en kennis die is verzameld door het voormalig Adoptie Documentatie en Onderzoek Centrum (ADOC).

¹ Kennisbureau ter Meulen is voortgekomen uit Stichting ADOC-(Adoptie Documentatie en Onderzoek Centrum), voormalig kenniscentrum voor adoptie en pleegzorg dat tot en met 2016 verbonden was aan de Universiteit Leiden.

Kennisontwikkeling stimuleren

Uit de expertisetafels en gesprekken hebben we geconcludeerd dat de wetenschappelijke infrastructuur rond adoptie toe is aan een nieuwe impuls. Nederland was lang koploper op het terrein van interlandelijke adoptie, met de focus op de ontwikkeling van het kind. Maar met het opheffen van een leerstoel en het ADOC en het wegvallen van subsidiemogelijkheden is daarvan geen sprake meer. Een nieuwe impuls kan worden gegeven door het instellen en bestoeligen van een bijzondere leerstoel (of lectoraat). Daarmee kunnen banden met andere vakgebieden en met internationale wetenschappers met meer gezag worden aangehaald.

De inhoudelijke invulling zal mede worden bepaald door de uitkomsten van de kennisinventarisatie. Aan de leerstoel worden de volgende voorwaarden gesteld:

- de leerstoel moet zijn ingebed in een bredere en duurzame academische discipline, vanuit een interdisciplinaire benadering in nauwe samenwerking met disciplines als psychologie, pedagogiek, jeugdrecht, criminologie en antropologie;
- de leerstoel staat in verbinding met andere universiteiten en (lectoraten bij) hogescholen en andere praktijkgerichte kennisinstellingen;
- om de kennisdriehoek compleet te maken moet ook worden aangegeven hoe ervaringsdeskundigen worden betrokken;
- een internationale oriëntatie en de verbinding met de internationale *academic community*. Veel relevant onderzoek wordt in het buitenland verricht, zoals in Amerika, Italië, Spanje, het Verenigd Koninkrijk en Scandinavië;
- nauwe verbinding tussen de leerstoel en het expertisecentrum om de relatie met de praktijk te bevorderen.

Het projectteam heeft verkennende gesprekken gevoerd, maar het is aan het expertisecentrum om de uiteindelijke profielschets voor de leerstoel (of het lectoraat) op te stellen. Daarbij moet rekening worden gehouden met het feit dat het aanbod van wetenschappers op dit gespecialiseerde terrein niet heel groot is. Daarna kan vanuit het expertisecentrum de procedure in gang worden gezet. Naast de leerstoel is het belangrijk dat het expertisecentrum zelf ook contact onderhoudt met richtingbepalende onderzoekers en financiers van onderzoek, die aan andere universiteiten verbonden zijn dan die van de hoogleraar of lector, omdat de vraagstukken vaak om een multidisciplinaire aanpak vragen.

Het expertisecentrum gaat beschikken over een eigen kennisbudget, maar daaruit kunnen geen grote onderzoeksprogramma's worden gefinancierd. Dat is aan de kennisinstellingen, die hiervoor financiering moeten vinden bij NWO of ZonMw en/of bij private sponsors.

Wel kan vanuit het eigen kennisbudget kleinschalig (pilot)-onderzoek worden verricht of uitgezet dat relevant is voor het werk van het expertisecentrum zelf. Soms is een kennisvraag zo urgent dat deze niet kan wachten op de procedure van het aanvragen van externe onderzoekfinanciering. De medewerkers van het expertisecentrum hebben dan de mogelijkheid om zelf kleinschalig onderzoek op te zetten en uit te (laten) voeren, zodat de nieuwe kennis sneller teruggegeven kan worden aan de praktijk.

Verder kan het ook voorkomen dat nog niet duidelijk is op welke wijze een kennisvraag onderzocht kan worden. Het expertisecentrum kan dan eerst een pilotstudy uit (laten) voeren, in samenwerking met de wetenschappelijke partner(s), die als basis kan dienen voor een onderzoeksvoorstel voor vervolgonderzoek dat extern gefinancierd wordt of waar een consortium voor wordt gezocht.

Kennis ontsluiten

Streven is om een wetenschappelijk kennisnetwerk interlandelijke adoptie in te richten en zo met het expertisecentrum een kennisknooppunt te creëren. Er is veel kennis beschikbaar, maar die is verspreid over Nederland, bij verschillende kennisinstututen, hogescholen en universiteiten, of is aanwezig in het buitenland. Ook ervaringsdeskundigen spelen in zo'n kennisknooppunt een belangrijke rol. Het centrum kan een plek zijn waar persoonlijke ervaringen en verhalen van geadopteerden op een toegankelijke manier worden ontsloten (aan de hand van persoonlijke verhalen en ervaringen).

Als kennisknooppunt kan het expertisecentrum beschikbare kennis verzamelen en op een toegankelijke manier ontsluiten. Voor direct betrokkenen - geadopteerden, adoptieouders, geboorteouders en familie - maar ook voor generaties daarna. Daarnaast is het kennisknooppunt ook bedoeld voor organisaties en professionals die geadopteerden ondersteunen, voor beleidsmakers en media, maar ook voor bijvoorbeeld professionals in de (jeugd)zorg, GGZ, justitie of in het onderwijs. Met als doel om de kennis over interlandelijke adoptie te vergroten en ook breder in de maatschappij te agenderen.

Het expertisecentrum kan dit allereerst realiseren door het onderbrengen van een online onderzoek en mediabibliotheek, waarin alle kennis over de thema's is verzameld. Zo kunnen verschillende vormen van kennis worden gedeeld, zoals boeken, tijdschriften, ervaringsverhalen, folders, films, documentaires, kranten, online nieuwsberichten, radio, podcasts, richtlijnen en methodieken, wet en regelgeving en wetenschappelijk onderzoek. Bezoekers kunnen eenvoudig zoeken op bron, onderwerp, doelgroep, jaartal of via een trefwoord. Daarmee kan deze bibliotheek ook gaan functioneren als een ontmoetingsplaats voor de doelgroep.

Het expertisecentrum kan, waar dat zinvol is en wetenschappelijk onderbouwd, *factsheets* of *infographics* opstellen, waarin op snelle en overzichtelijke wijze kennis eigen kan worden gemaakt. Nieuwe inzichten kunnen worden vertaald naar de dienstverlening en producten, zoals methodieken, richtlijnen, online publieksinformatie, folders, vakpublicaties en wetenschappelijke artikelen.

Kennis wordt ook verwerkt in trainingen en voorlichting voor professionals in het veld en de verschillende doelgroepen. Via campagnes, seminars, conferenties en (social) media wordt bijgedragen aan politieke, maatschappelijke en wetenschappelijke debatten. Kennisevenementen kunnen worden georganiseerd over specifieke onderwerpen die voor de doelgroep van belang zijn. Zulke evenementen kunnen overigens ook een sociale functie voor de doelgroep vervullen.

Tot slot

Deze bouwsteen voor de kennisbasis behelst de kennisagenda van het expertisecentrum. De uitvoering daarvan vraagt een gecoördineerde, professionele aanpak. Het is aan te bevelen om een 'wetenschappelijk medewerker' of 'kennismanager' aan te stellen bij het expertisecentrum. En het opgebouwde kennisnetwerk blijvend te betrekken bij de verdere vormgeving en uitvoering van de kennisagenda.

Ontsluiting archief Joustra

De Commissie Onderzoek Interlandelijke Adoptie (Commissie Joustra) onderzocht mogelijke misstanden die in het verleden bij interlandelijke adopties hebben plaatsgevonden. De commissie heeft primair onderzoek gedaan naar de rol van de Nederlandse overheid en bemiddelende partijen bij adopties uit Bangladesh, Brazilië, Colombia, Indonesië en Sri Lanka. Het onderzoek richt zich op de jaren 1967-1998.

De minister voor Rechtsbescherming heeft toegezegd ernaar te streven zoveel mogelijk archiefstukken die in het onderzoek van de commissie Joustra zijn geraadpleegd openbaar te willen maken via het expertisecentrum.¹ Om de haalbaarheid hiervan te beoordelen is een bronnenlijst geanalyseerd.

In de brief van 10 juni 2022 heeft de Minister gemeld dat de analyse inmiddels heeft plaatsgevonden. De betreffende archiefstukken worden overgedragen naar het Nationaal archief. De beschikking voor deze

overdracht is reeds getekend. Er wordt op dit moment nog gewerkt aan de feitelijk overdracht. De afronding hiervan is voorzien in de tweede helft 2022.

De overdracht van de archiefstukken met individuele casuïstiek vindt plaats onder beperkende voorwaarden. Voor dit deel van de bronnen geldt dat ze conform de Archiefwet niet voor iedereen toegankelijk zijn. Wel is het mogelijk om de stukken onder voorwaarden bij het Nationaal Archief in te zien, voor zover de beperkingen dit toelaten.

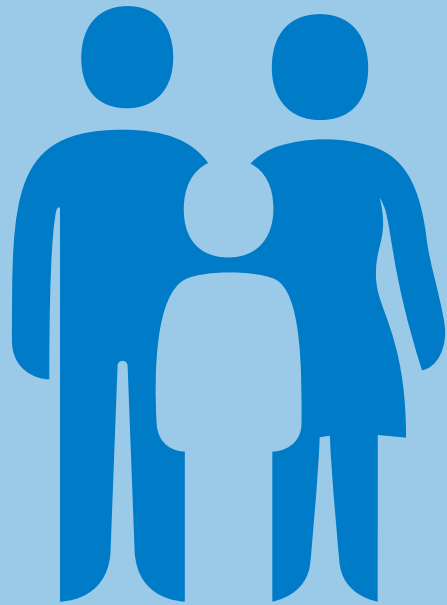
Zodra de overdracht aan het Nationaal Archief is voltooid levert het ministerie van Justitie en Veiligheid een actueel totaaloverzicht van de archiefstukken aan het expertisecentrum. Hiermee kan het expertisecentrum geadopteerden ondersteunen in hun zoektocht naar informatie. In dit totaaloverzicht is zowel de vindplaats van de archiefstukken opgenomen als de duiding in welke mate de betreffende documenten openbaar zijn en waar deze ingezien kunnen worden. Het totaaloverzicht kan door het expertisecentrum op de website worden gepubliceerd, met waar mogelijk doorverwijzing naar het Nationaal Archief.

¹ Kamerstukken II, 2020/21, 31265, nr. 92 – 3 juni 2021

Kamerstukken II, 2021/2022, 31256, nr. 100 – 10 december 2021

“Vóórop staat dat iedere geadopteerde met een vraag naar beste vermogen wordt geholpen. Om diensten van hoge kwaliteit te kunnen leveren, is een gedegen kennisbasis noodzakelijk.”

2. Bouwstenen zoektochten en landenaanpak

Iedereen die een hulpvraag heeft over interlandelijke adoptie moet bij het expertisecentrum terecht kunnen. Naar verwachting zullen veel van die vragen gaan over zoektochten naar afkomst of identiteit. Zoektochten zijn vaak complex en gaan gepaard met uitdagingen op allerlei vlakken, zoals het daadwerkelijk kunnen vinden van biologische familie tot emoties die kunnen opspelen in een zoekproces. Naast logistieke en psychosociale aspecten kunnen ook allerlei juridische vraagstukken voorkomen, bijvoorbeeld wanneer blijkt dat geboortepapieren niet kloppen. Het expertisecentrum moet kunnen omgaan met die complexiteit en moet hiervoor adequaat zijn toegerust.

Voor sommige zoektochten dringt de tijd, omdat geboortepapieren al op hoge leeftijd zouden kunnen zijn. De minister heeft aangegeven dat het expertisecentrum daarom met voorrang een extra inspanning moet verrichten bij zoektochten. Om te beginnen bij landen waar dit extra moeilijk is vanwege misstanden uit het verleden (zie Rapport Commissie onderzoek interlandelijke adoptie).

Wat vraagt dit van de organisatie en dienstverlening van het centrum?

Uit de bijeenkomsten met belangenorganisaties voor interlandelijk geadopteerden en Fiom, diverse bilaterale gesprekken en eigen inzichten die tijdens het proces zijn opgedaan, moet het expertisecentrum ondersteuning bieden bij de volgende diensten:

1. Informatie aanbieden over zoektochten in het algemeen én in specifieke landen van herkomst aan het loket van het expertisecentrum;
2. Begeleiding vanuit het expertisecentrum gedurende het hele traject bij zoektochten, voor wie dat wenst;
3. Een land specifieke aanpak vanuit het expertisecentrum;
4. In de dienstverlening samenwerken met belangenorganisaties voor interlandelijk geadopteerden;
5. Voorlichting over het gebruik van DNA-databanken.

1. Algemene en land specifieke informatie bieden

Het expertisecentrum is de centrale toegangspoort voor wanneer iemand ondersteuning wil bij zoektochten naar afkomst of identiteit. Zowel algemene als land specifieke informatie is beschikbaar en up-to-date. Dat vraagt om een stevige kennisbasis bij het expertisecentrum, niet alleen in wetenschappelijke zin, maar ook door een goede aansluiting op al bestaande informatie en kennis.

Een internationaal netwerk en goede contacten met de Nederlandse (consulaire) posten in het buitenland en met zusterorganisaties zijn daarbij onmisbaar. Cruciaal hierbij is een nauwe samenwerking met de belangenorganisaties voor interlandelijk geadopteerden die voor specifieke landen kennis en ervaring in huis hebben. Ze beschikken over netwerken om ter plekke informatie te krijgen, hebben ervaring met het gebruik van DNA-banken en/of kunnen verwijzen naar lotgenoten en ervaringsdeskundigen binnen hun organisatie of netwerk.

2. Trajectbegeleiding bij zoektochten

Het traject begint bij het eerste contact met het expertisecentrum: een goede intake en verkenning van de vraag. Waarom wil iemand een zoektocht starten? Wil iemand familie vinden of meer inzicht in de eigen identiteit en culturele achtergrond? Zijn er ook psychosociale hulpvragen? Waaruit moet de zoektocht bestaan? En wat is daarvoor nodig? Toegang tot dossiers bijvoorbeeld? Uitgangspunt is dat de geadopteerde zelf verantwoordelijk is voor de zoektocht. Het expertisecentrum biedt hierbij allerlei vormen van ondersteuning en informatie over de mogelijkheden en kan aandachtspunten meegeven bij het doen van een zoektocht. Denk aan het gebruik van DNA-databanken, juridische gevolgen, de emotionele impact of financiële consequenties van een zoektocht.

Het expertisecentrum is er tijdens het gehele traject. Een medewerker van het expertisecentrum blijft contactpersoon tijdens de zoektocht, ook al zal daar in de praktijk lang niet altijd gebruik van worden gemaakt. Ook is het mogelijk dat er een buddy wordt ingezet waarmee de geadopteerde gedurende het traject contact op kan nemen. Het expertisecentrum brengt de betrokkene altijd als dat gewenst is, in contact met relevante belangenorganisatie(s).

Goede nazorg bij een zoektocht is essentieel, zowel na het vinden als wanneer dat niet is gelukt. Het kan goed zijn dat psychosociale ondersteuning nodig is, gezien de impact die een zoektocht op levens kan hebben.

Een traject van zoektochten vraagt om professionele begeleiding en maatwerk door een casemanager. Voor de trajectbegeleiding wordt vooraf een plan gemaakt, met - indien gewenst of nodig - ook de betrokkenheid van andere relevante (belangen)organisaties en afspraken daarmee. Het expertisecentrum kan beginnen met het opstellen van een model voor de wijze van trajectbegeleiding, in samenwerking met de diverse stakeholders.

3. Landenaanpak

Elke zoektocht wordt bepaald door de context waarbinnen de interlandelijke adoptie heeft plaatsgevonden en die verschilt per land. Daarom is een land specifieke aanpak nodig en zal het expertisecentrum zo snel mogelijk per land samen met betrokken partners een overzicht maken van:

- het aanbod van organisaties en mensen die kunnen helpen zoeken;
- mogelijke vindplaatsen van adoptiedossiers in het land van herkomst;
- de nu bekende behoeftes, kosten en tijdsduur etc.;
- casuïstiek en een analyse van waar belemmeringen zitten;
- de relevante contacten zoals experts en internationale netwerken.

Uiteraard heeft het expertisecentrum bij de start niet direct voor alle landen zo'n omvangrijk en arbeidsintensief overzicht. Daarom begint het in ieder geval met de door de commissie Joustra onderzochte landen: Bangladesh, Brazilië, Colombia, Indonesië en Sri Lanka. Dit vanwege de bijzondere aandacht die het centrum wil geven aan diegenen die problemen rondom hun adoptie ervaren, zeker als dat het gevolg is geweest van misstanden. Verder valt te overwegen om bij de start ook een overzicht te maken voor grote 'meer recente' adoptielanden, zoals China.

Indien dit nuttig is vanuit het expertisecentrum, worden met behulp van het ministerie van Justitie en Veiligheid, de Nederlandse ambassades en consulaten en hun netwerken betrokken. De door het projectteam uitgezette enquête bij de buitenlandse posten heeft al informatie opgeleverd en in ieder geval voor elke post een contactpersoon. Dat kan ook helpen bij het benaderen met meer autoriteit van lokale instanties.

Het expertisecentrum heeft bij de landenaanpak een centrale rol, maar werkt samen met de betrokken partners bij een specifiek land van herkomst. Bijvoorbeeld bij onderzoek dat soms ter plekke moet worden uitgevoerd. Het expertisecentrum wordt ook verantwoordelijk voor het opzetten en uitbreiden van een internationaal netwerk, dat breder is dan alleen het netwerk van International Social Service (ISS) en waar Fiom nu vaak gebruik van maakt. Hierbij wordt de samenwerking gezocht met andere actieve landen binnen de EU en bijvoorbeeld ook Zwitserland.

Per land wordt bekeken welke rol het expertisecentrum zelf speelt bij het ondersteunen van zoektochten. Vaak zullen belangenorganisaties (zoals beschreven onder 4) een belangrijke rol spelen, maar dat zal lang niet voor alle landen of situaties het geval zijn. Omdat veel zoektochten om maatwerk vragen, is het aan te bevelen om voor voldoende capaciteit aan regiocoördinatoren en/of landendeskundigen te zorgen. Het expertisecentrum zal tevens gaan beschikken over een activiteitenbudget om de landenaanpak te faciliteren.

4. Samenwerking met belangenorganisaties interlandelijk geadopteerden en subsidie

Het expertisecentrum gaat voor de ondersteuning bij de uitvoering van zoektochten nauw samenwerken met belangenorganisaties en ook regelmatig naar hen doorgeleiden voor meer specialistische ondersteuning in landen van herkomst. Het expertisecentrum zorgt voor een goede aansluiting en warme overdracht over en weer.

De subsidieregeling die het ministerie van Justitie en Veiligheid per 1 oktober 2022 laat ingaan, maakt het mogelijk om de eigen belangenorganisatie te versterken en om subsidie aan te vragen om de ondersteuning bij zoektochten te verbeteren op basis van een in te dienen projectplan. Hier valt ook de mogelijkheid onder om vanuit een belangenorganisatie generieke ondersteuning te bieden aan zoektochten of rootsreizen voor een groep geadopteerden.

Bij het opstellen en de uitvoering van het projectplan is de samenwerking tussen de belangenorganisatie en het expertisecentrum gewenst en dat zal dan ook terug zijn te zien in de subsidievoorwaarden. Zo kunnen de organisaties de (internationale) netwerken en inhoudelijke kennis van het expertisecentrum benutten. Maar evenzogoed is het expertisecentrum geholpen met de netwerken en inzichten van de belangenorganisaties. Zodoende krijgt het 'systeem' rond zoektochten een stevige impuls.

5. Voorlichting over het gebruik van DNA-databanken

Vaak is DNA-matching nog de enig overgebleven mogelijkheid bij zoektochten als de afstammingsgegevens uit dossiers niet kloppen of onvindbaar zijn. Naarmate de tijd verstrijkt is het in feite de enige methode die overblijft. De verwachting is dat de vraag hiernaar in de toekomst verder toeneemt. Het aanbod van DNA-databanken is in ontwikkeling en er komt steeds meer vraag naar 'DNA-datadetectives', die met een combinatie van het gebruik van DNA-databanken en andere informatie (ter plekke of via Internet) familiebanden op het spoor kunnen komen.

In opdracht van het ministerie van Justitie en Veiligheid loopt via het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) een onderzoek naar internationale DNA-databanken bij zoektochten, dat in de zomer van 2022 is afgerond. De uitkomsten stellen het expertisecentrum naar verwachting in staat om geadopteerden gericht te informeren over mogelijkheden en risico's van de inzet van DNA-databanken. Het expertisecentrum ondersteunt geadopteerden bij het maken van een eigen afweging hierin.

Bij deze dienstverlening is het van belang dat het expertisecentrum de samenwerking zoekt met belangenorganisaties die al ondersteuning bieden bij DNA-onderzoek rond interlandelijke adopties. En daarnaast met andere partijen die gebruik maken van DNA-databanken.

Het krachtig organiseren binnen het expertisecentrum van de kennis en expertise over dit 'DNA-instrument' wordt dan ook warm aanbevolen.

Tot slot

Het is tijdens de bijeenkomsten door velen gezegd: de ondersteuning bij zoektochten is een belangrijke functie van het nieuwe expertisecentrum. Omdat de behoefte bij geadopteerden groot kan zijn en in verschillende levensfasen kan voorkomen. Daarnaast kan bij zoektochten het hele spectrum rond adoptieproblematiek voorbijkomen, van praktische uitdagingen tot juridische implicaties en emotionele verwerking. Dat vraagt van het centrum een stevige en gecombineerde inzet van eigen medewerkers, bij de intake en trajectbegeleiding door casemanagers, bij de landenaanpak door regiocoördinatoren/landeskundigen en bij de voorlichting over het 'DNA-instrument'. De verbinding en samenwerking met belangenorganisaties voor interlandelijk geadopteerden en andere betrokken partners zorgen ervoor dat een geadopteerde rondom zijn of haar zoektocht naar beste vermogen wordt ondersteund.

3. Bouwstenen toegang dossiers en afstammings- informatie

Bij het zoeken naar en vinden van afstammingsinformatie zal het expertisecentrum veel informatie en kennis delen. Binnen Nederland is er op allerlei locaties en bij diverse instanties informatie te vinden. Ook in de landen van herkomst kan op veel manieren en plekken naar dossiers en afstammingsinformatie worden gezocht. Voor een geadopteerde is het soms overweldigend waaraan te denken en waar te beginnen. Om hierbij goede ondersteuning te bieden heeft het expertisecentrum kennis en toegang nodig tot beschikbare informatie.

Met de organisaties die dossiers en archieven beheren is gesproken over hoe de toegang tot dossiers en afstammingsinformatie voor geadopteerden in Nederland kan worden verbeterd. Hoe kan de toegang eenvoudiger en overzichtelijker worden gemaakt? Wat is de rol van het expertisecentrum hierbij? De gesprekken hebben voorwaarden en bouwstenen opgeleverd voor de volgende onderwerpen:

1. Overzicht van vindplaatsen van adoptiedossiers;
2. Centrale toegang en inzage;
3. Begeleiding bij inzage vanuit het expertisecentrum.

1. Overzicht van vindplaatsen van adoptiedossiers

Op dit moment bevinden dossiers over afstamming, adoptie en/of de achtergrond van geadopteerden zich op verschillende plekken in Nederland. Het is lang niet altijd duidelijk of er dossiers bestaan, waar deze zich bevinden en hoe deze ingezien kunnen worden. Organisaties die dossiers en archieven beheren weten vaak niet van elkaar waar nog meer dossiers of informatie kan liggen.

Een goed overzicht van vindplaatsen van dossiers en archieven is nodig zodat geadopteerden op een toegankelijke manier inzicht kan krijgen in de vindplaatsen van dossiers. Op basis van een eerste inventarisatie heeft een aantal organisaties informatie gedeeld over het aantal dossiers dat zij beheren, het aantal inzageverzoeken dat ze krijgen per jaar en de kosten die daaraan zijn verbonden. Tabel 1 geeft een eerste beeld en zal verder worden aangescherpt.

Tabel 1

Organisaties	 Aantal dossiers	 Inzage	 Kosten afschrift	 Aantal inzageverzoeken per jaar	 Trend aantal inzageverzoeken
Wereldkinderen	Ca. 30.000	Gratis	Gratis	40	Toename
Overige vergunninghouders	Ca. 300 ¹	PM	PM	PM	PM
Fiom	4799	Gratis	Gratis	45	Toename
Nationaal Archief	Onbekend	Gratis	PM	Onbekend	PM
Raad voor de kindbescherming	Ca. 55.000	Gratis	Gratis	200	Toename
Centrale Autoriteit	Ca. 22.290 ²	Gratis	Gratis	PM	Toename

1 Gegevens aangeleverd door stichting A New Way.

2 Cijfers 1988-heden.

Pilot inzageproces

In de loop van 2022 starten het Nationaal Archief (hierna: NA) en de Raad voor de Kinderbescherming (hierna: RvdK) een pilot om te onderzoeken hoe een zorgvuldig inzageproces kan worden ingericht bij de overdracht van dossiers door de RvdK aan het NA. Wanneer de pilot met succes wordt afgerond, draagt de RvdK de dossiers daadwerkelijk over aan het NA. Mogelijk zullen op termijn steeds meer dossiers van archiefhouders bij het NA worden bewaard, op basis van wettelijke verplichtingen. Andere keuzes zijn echter ook denkbaar. Zo is bij Fiom nu al een verzamelplaats ontstaan van dossiers van vergunninghouders die niet langer actief zijn en beheert Wereldkinderen adoptiedossiers van voormalige vergunninghouders en/ of adoptiebemiddelaars. In de regionale

historische centra (hierna: RHC 's) worden alle rechtbankuitspraken bewaard. Hieronder bevinden zich ook veel adoptiedossiers met relevantie adoptie- en afstammingsinformatie. Ook zijn er mogelijk andere regionale archieven die relevant zijn voor geadopteerden. Het is bekend dat her en der nog particuliere archieven bestaan, onder meer vanuit kerken en particuliere vrijwilligersorganisaties in ontwikkelingslanden. Een goed overzicht ontbreekt, waardoor het aan te bevelen is om het expertisecentrum de rol te geven om ook nog niet ontdekte (maar wel relevante) archieven in kaart te brengen. Het expertisecentrum kan hiervoor contact opnemen met de diverse RHC 's.

Met het verder in kaart brengen van informatie over vindplekken en dossiers, wordt overzicht gecreëerd, waarmee het expertisecentrum geadopteerden beter kan ondersteunen bij het zoeken naar dossiers of afstammingsinformatie. Ook kan het expertisecentrum beter informeren over eventuele juridische hobbels. Denk daarbij aan privacy en het toestemming vragen van belanghebbenden en derden (personen die in het dossier worden genoemd).

2. Centrale toegang en inzage

Om te voorkomen dat geadopteerden op veel verschillende plekken, verschillende dossiers moeten inzien, is verkend of het haalbaar is om alle dossiers op één centrale plek op te slaan en toegankelijk te maken.

Uit de verkenning van dit vraagstuk blijkt dat dit niet zomaar mogelijk is. Nog los van de grote omvang van een dergelijke operatie bestaan er juridische en andere obstakels. Vanwege de wettelijke bewaarplicht en bewaartermijnen moeten veel dossiers geruime tijd bij de bronorganisatie blijven liggen. Verschillende organisaties geven aan dat het hun wettelijke plicht is om hun archieven te beheren en dat ze daardoor ook kennis hebben en beschikbaar zijn voor toelichting en begeleiding bij inzage. Een deskundig persoon kan behulpzaam zijn bij het geven van duiding en toelichting bij de inzage. Daarbij kan gebruik gemaakt worden van de (historische) kennis binnen die dossier-houdende organisaties. Deze specialistische kennis zit verankerd in de huidige organisaties die de dossiers beheren. Met het (permanent) overhevelen van alle dossiers naar een centrale instantie zou deze opgebouwde kennis mogelijk verloren gaan.

Een andere optie die is onderzocht is het tijdelijk overbrengen van dossiers naar een centrale locatie, om daar centraal de inzage te laten plaatsvinden. Dan hoeft een geadopteerde niet verschillende plekken in het land te bezoeken. Het tijdelijk verplaatsen van dossiers is echter niet altijd zonder risico op beschadiging of verlies, bijvoorbeeld van opslag- naar inzageplaats en terug. Dat is voor alle betrokkenen ongewenst. De mogelijkheid om het aantal locaties voor inzage terug te brengen naar twee of drie centrale plekken, waaronder het expertisecentrum, kan nog verder worden onderzocht. Hierbij staat voorop dat de doelgroep optimaal wordt bediend. Waarbij het doel steeds moet zijn, dat de toegang tot dossiers voor de interlandelijk geadopteerden makkelijker gemaakt moet worden.

Volledige inzage in dossiers is vanwege gevoelige informatie en juridische restricties niet altijd mogelijk. De privacy van andere in het dossier genoemde personen verdient ook een zorgvuldige behandeling en afweging. In veel gevallen moet vooraf toestemming van derden worden gevraagd. Sommige delen van dossiers kunnen alleen onder begeleiding worden ingezien. Bij veel dossierhouders kunnen daarom geen kopieën worden gemaakt en mogen originelen niet worden meegegeven aan geadopteerden. Dit komt door wettelijke verplichtingen, waar iedereen zich aan moet houden. Archiefhoudende instanties hebben vaak speciale privacy medewerkers in huis die per dossier de verschillende belangen moeten wegen. Van belang is wel dat maximaal toegang wordt gegeven tot informatie die van waarde is voor de geadopteerde, met inachtneming van de privacy van derden. Daarnaast bevatten niet alle dossiers dezelfde soort informatie. Zo kunnen dossiers uit de beginjaren van interlandelijke adoptie anders zijn opgebouwd en bevatten zij vaak minder informatie dan de recentere dossiers. Dit komt omdat men in de beginjaren niet verplicht was informatie over de adoptie te delen. Het expertisecentrum kan een geadopteerde of ouder hierin meenemen en de zoekende alvast voorbereiden.

Het vragen van toestemming van derden zou wel meer uniform kunnen worden georganiseerd en waar mogelijk gecombineerd. Archiefhouders kunnen de formulieren voor inzage en toestemming inhoudelijk op elkaar afstemmen. Het verkort de wachttijd als een geadopteerde slechts eenmaal een formulier voor inzage of toestemming hoeft in te vullen.

Winst voor de doelgroep is vooral te behalen door het bieden van overzicht en transparantie rondom dossiers. Het expertisecentrum geeft informatie en uitleg over hoe en waar men toegang kan krijgen, wat kan er wel en wat kan er niet worden ingezien en waarom. Op de website van het expertisecentrum zal informatie worden gedeeld, bijvoorbeeld over de te nemen stappen bij het opvragen van dossiers of door de aanvraagformulieren voor het regelen van inzage en toestemming van derden aan te bieden. Zo kan de beginnende zoeker meteen aan de slag en wordt het gehele zoekproces eenvoudiger en sneller.

3. Begeleiding

Voordat een geadopteerde de relevante dossiers gaat zoeken, is het van belang dat er uitleg of een toelichting wordt gegeven over de informatie die in het dossiers kan worden aangetroffen. Of een geadopteerde daaraan behoefte heeft is nadrukkelijk een eigen keuze, maar in de praktijk vinden veel geadopteerden het helpend wanneer iemand de informatie in het dossier kan duiden en betekenis kan geven. Dit kan vanuit verschillende invalshoeken en perspectieven, zoals historisch, landen-specifiek, cultureel, maatschappelijk en psychosociaal. Begeleide inzage wordt bij een aantal dossierhouders al standaard aangeboden. Het expertisecentrum biedt deze begeleiding aan geadopteerden vanuit een neutrale en onafhankelijke positie en geleidt door naar relevante archiefhouders.

Vervolg

De archiefhouders geven in juni 2022 aan dat het zinvol is om kennis uit te blijven wisselen. Dit is een randvoorwaarde om op termijn een volledig overzicht te hebben en transparantie te bereiken. Zeker in de komende maanden en gedurende de opstartfase van het expertisecentrum is overleg essentieel. Ook is het goed om de voorgestelde aanpak te bespreken met vertegenwoordigers van belangenorganisaties die ervaring hebben met toegang tot dossiers. Daarna kan in kaart gebracht worden welke aanvullende inzet dit vraagt van archiefhouders en welke eventuele additionele kosten daarmee gepaard gaan. Het expertisecentrum kan hierin een stimulerende rol hebben, waarbij periodieke overleggen worden gepland en voorbereid.

4. Bouwstenen psychosociale ondersteuning

Inleiding

Afstand en adoptie zijn ingrijpende gebeurtenissen in een belangrijke (vroeg) fase in de ontwikkeling van een kind. Vraagstukken rond afstamming en identiteit kunnen emotioneel belastend zijn, maar dat verschilt per persoon. Psychosociale vraagstukken kunnen zich aandienen in bepaalde levensfasen: bekend zijn de puberteit of bijvoorbeeld het zelf krijgen van kinderen. Een onafhankelijk centrum biedt ruimte voor allerlei ervaringen en perspectieven. Historische feiten en omstandigheden verdienen erkenning, zowel de positieve als de minder positieve. Vóórop staat dat iedere geadopteerde (en ook hun ouders of familie) met hulpvragen bij het expertisecentrum terecht kan. De geadopteerde moet kunnen rekenen op een begripvolle houding, die tegelijkertijd deskundig en professioneel is. Deze neutrale houding van het expertisecentrum komt tot uiting in de visie, houding van medewerkers en communicatie(middelen). De kennisbasis van het expertisecentrum zal versterkt worden, zodat zowel het expertisecentrum als de hulpverleners kwalitatief goede ondersteuning kunnen bieden.

1. Invulling van de loketfunctie

Het expertisecentrum is de centrale plek waar geadopteerden laagdrempelig met hun hulpvraag terecht kunnen voor informatie, ondersteuning en advies. Zowel op de website als via het loket. Het expertisecentrum biedt een dagelijks telefonisch spreekuur, dat bemenst wordt door medewerkers en casemanagers met een opleiding op het gebied van *social work* of psychologie, op minimaal hbo-niveau en die zijn bijgeschoold op adoptie-specifieke thema's en problematiek. De medewerkers bieden een luisterend oor, eerste opvang en ondersteuning, geven tips en maken de hulpvrager wegwijs in het aanbod van psychosociale hulp. Om mensen goed op weg te helpen is verkennen van de hulpvraag essentieel. Hierdoor kan maatwerk worden geleverd en waar nodig naar de juiste organisatie of professional worden doorgeleid. De medewerkers van het loket hebben een neutrale en professionele houding ten aanzien van elk onderwerp en de hulpvrager bepaalt zelf wat helpend en gewenst is.

Ook biedt het expertisecentrum desgewenst psychosociale begeleiding aan bij dossierinzage en zoektochten. Mogelijk kan een online tool ook laagdrempelige ondersteuning bieden.

Het is aan te bevelen om te werken met een protocol en een expertpanel dat op de achtergrond beschikbaar is voor de medewerkers van het loket. In het panel zitten experts die op basis van ggz- en hulpverleningsexpertise kunnen meedenken bij complexe vragen rondom psychosociale ondersteuning.

Doorgeleiden en wegwijs maken

Het expertisecentrum biedt psychosociale ondersteuning, maar geen psychosociale zorg en er vindt ook geen triage plaats zoals dat bij zorginstellingen wordt gedaan.

Het expertisecentrum helpt geadopteerden om de afweging te maken bij het kiezen voor psychosociale ondersteuning die mogelijk het beste aansluit op hun hulpvraag. Denk hierbij aan een buddy, lotgenotencontact, coaching of juist de geestelijke gezondheidszorg en verslavingszorg. Bij een beroep op coaches en de ggz is een belangrijk aspect of zij ervaring hebben met adoptie-specifieke problematiek.

Er zijn gespecialiseerde hulpverleners die kennis en expertise hebben over adoptie-specifieke hulpvragen van geadopteerden, hun gezinnen en omgeving. Overzicht van het beschikbare adoptie-specifieke aanbod wordt door het expertisecentrum gebundeld in een 'sociale kaart' die via de website kan worden bekeken. Op de kaart staat wie waar – geografisch over Nederland – welke hulp kan bieden.

Met deze sociale kaart kan het expertisecentrum actuele en relevante informatie aan de hulpvrager bieden en de geadopteerde op weg helpen in het gevarieerde aanbod. Om het diverse aanbod met elkaar te kunnen vergelijken kan worden gewerkt met standaard – basale - informatie, aangeleverd door de aanbieder. Denk daarbij aan opleiding, specialisatie, waar de focus van de expertise ligt, welke leeftijdscategorieën, het aantal jaren beroepservaring, lidmaatschap beroepsvereniging en tarieven.

Het expertisecentrum kan echter geen verantwoordelijkheid nemen voor de kwaliteit of de behandelmethodiek waarnaar het verwijst. Daarvoor kunnen geadopteerden en adoptieouders terecht bij de hiervoor bestaande voorzieningen in het zorgsysteem zoals het register van coaches, BIG-registratie, zorgprotocollen, tuchtrecht en de toezichtrol van de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd.

2. Lotgenotencontact en buddy-netwerk

In het bestaande aanbod aan ondersteuning voor geadopteerden wordt al gebruik gemaakt van lotgenotenbijeenkomsten. Voor adoptieouders begint deze vorm van ondersteuning al vroeg, in de voorlichtingsfase en na aankomst van een adoptiekind in Nederland. Voor interlandelijk geadopteerden zelf zijn er ook lotgenotencontactmogelijkheden, vaak georganiseerd door belangenorganisaties rond een specifiek land van herkomst. Deelnemers aan deze groepen delen ervaringen en kennis met elkaar en vinden herkenning en begrip. Het expertisecentrum ondersteunt deze bestaande activiteiten en stimuleert verder een breed aanbod voor alle doelgroepen en leeftijdscategorieën, dat bij voorkeur geografisch gespreid is.

Naast het investeren in lotgenotencontacten is er behoefte aan een buddynetwerk van geadopteerden die vanuit hun eigen (cultuurspecifieke) ervaring een klankbord kunnen zijn. Daarbij kan worden aangesloten en voortgebouwd op al bestaande buddynetwerken van zowel geadopteerden als adoptieouders. Inspiratie kan worden opgedaan bij netwerken en initiatieven zoals het A-Buddy netwerk van het Steunpunt Adoptie Vlaanderen, de Kindertelefoon en ideeën die uit het veld. Het centrum kan een coördinerende rol op zich nemen, wat betreft opleiding en intervisie voor buddy's en eventueel ook matching van vraag en aanbod.

3. Vergroten van kennis en bewustzijn adoptie-specifieke hulpvragen

Vanuit de doelgroep en het gehele veld klinkt de roep om meer bewustzijn over de achtergrond en impact van afstand en adoptie. Zowel in de brede maatschappij, als op scholen en in de zorg. Geadopteerden zijn erbij gebaat als er meer kennis en bewustzijn ontstaat over adoptie-specifieke problematiek. Als er onvoldoende adoptie-specifieke kennis is kan de mogelijke connectie met adoptie worden onderschat of zelfs over het hoofd gezien, waardoor problemen kunnen verergeren. Naast afstand, adoptie en verwantschap speelt kennis over vroegkinderlijk trauma ook een rol. Hier ligt mogelijk een sleutel tot goede behandeling. Kennis op dit thema kan verder worden ontwikkeld en breder worden gedeeld. Het expertisecentrum kan bijdragen aan het vergroten en vernieuwen van kennis over behandelmogelijkheden. Dit vraagt een actieve samenwerking met en inbreng vanuit het zorgveld, hulpverleners en ggz-zorgprofessionals.

Door het organiseren van congressen, lezingen en themabijeenkomsten voor geadopteerden kan het expertisecentrum kennis bij elkaar brengen en delen met relevante doelgroepen zoals beroepsverenigingen en zorgaanbieders.

Uit de verkenning met het veld is gebleken dat er al opleidingsaanbod is op het thema afstand en adoptie. De Hogeschool Arnhem-Nijmegen (HAN - minor professioneel begeleiden bij afstand en adoptie), de Rino Groep, Fiom en verschillende belangenorganisaties bieden al opleidingen en kennisoverdracht. In samenspraak met het opleidings- en onderwijsdomein kan bekeken worden waar kansen liggen voor de (door)ontwikkeling van het bestaande aanbod. Hieraan kunnen ook belangenorganisaties en trainingsinstituten een bijdrage leveren.

4. Uitbreiding van specialistisch aanbod in het zorgveld

Er is in Nederland een toenemende vraag naar ggz terwijl de arbeidscapaciteit van behandelaren daalt. Daardoor zijn de wachttijden voor behandeling lang. Dit geldt ook voor adoptie-specifieke zorg. Door het actualiseren van de sociale kaart zal bij het expertisecentrum ook een beter beeld ontstaan van waar in Nederland het aanbod op peil is en waar sprake is van schaarste. Het expertisecentrum kan aandacht vragen voor dit onderwerp en overleg tot stand brengen met potentiële aanbieders maar is uiteindelijk afhankelijk van initiatieven vanuit het zorgveld.

Mogelijk kan het aansluiten van kennis en expertise bij een gespecialiseerde ggz-locatie tot betere psychosociale hulpverlening leiden. In een verkenning zijn Stichting ARQ Nationaal Traumacentrum en de ggz in Den Bosch in dit verband in beeld gekomen. Het expertisecentrum kan deze mogelijkheden verder verkennen en inzetten op het gebruik van nieuwe of aanvullende protocollen en richtlijnen. Naast bestaande generieke (opleidings-) modules, zoals 'problematische gehechtheid', kan worden onderzocht of het zinvol is om een (nieuwe) module te ontwikkelen die specifieke aandacht besteedt aan afstand en adoptie. Uit de gesprekken met het veld is gebleken dat het toevoegen van een addendum aan een bestaande module zinvol is en sneller te realiseren is, en daarmee efficiënter en minder kostbaar.

Fundamentele wijzigingen in het zorgsysteem kan het expertisecentrum niet bewerkstelligen. Behandeling van adoptie-specifieke problematiek valt als zodanig niet onder de dekking van een zorgverzekering maar in de praktijk zoekt het zorgveld naar passende vergoedingsmogelijkheden voor de te leveren zorg en mogelijkheden om daar contracten over af te sluiten met zorgverzekeraars. Wel kan het expertisecentrum preventieve ondersteuning leveren en hiermee gedeeltelijk lange wachttijden wegnemen door het op weg helpen naar een lotgenoten- of buddytraject waarmee de geadopteerde direct ondersteuning kan krijgen.

Tot slot

Zowel in individuele gesprekken als tijdens twee themabijeenkomsten in februari en april 2022 met professionals en geadopteerden met (ervarings) deskundigheid is input opgehaald voor bouwstenen voor de invulling van de functie psychosociale ondersteuning bij het expertisecentrum. Dit leverde vele waardevolle inzichten op, die door het projectteam zo goed als mogelijk zijn verwerkt. Hoewel niet aan alle naar voren gebrachte wensen tegemoet kan worden gekomen is zo veel mogelijk gezocht naar waar winst geboekt kan worden. Daarbij kan de inrichting van de loketfunctie, het verder uitbouwen van lotgenotencontact en de inzet van buddy's relatief snel door het expertisecentrum worden opgepakt. De beoogde vergroting van bewustzijn van adoptie-specifieke hulpvragen en ontwikkeling van specialistisch aanbod in het zorgveld is een kwestie van meer langere adem. Om dit te bereiken is een bredere samenwerking met belangenorganisaties, (koepels) van onderwijs- en zorgaanbieders noodzakelijk.

5. Bouwstenen juridische ondersteuning

Bij het expertisecentrum kunnen geadopteerden en hun familie ook terecht voor juridische vraagstukken. Veel van de thema's en onderwerpen waarover vragen kunnen ontstaan hebben een juridisch component. Veelvoorkomende vragen onder geadopteerden gaan over naamswijziging, de mogelijkheden rondom het herroepen van een adoptie en privacy issues bij zoektochten. Ook andere instanties zoals gemeentes kunnen bij het expertisecentrum terecht wanneer zij in hun werk met juridische vragen rond adoptie en afstamming te maken krijgen.

Juridische kennis en informatie aan het loket

Bij de inrichting van het loket is het van belang dat er bij het expertisecentrum voldoende informatie en juridische kennis is om geadopteerden van goed advies te voorzien. Vraagstukken over herstel van identiteit en het herroepen van adoptie hebben verstrekkende gevolgen. Het expertisecentrum biedt basisinformatie rondom deze juridische vraagstukken. Het expertisecentrum biedt zelf geen juridische bijstand of advisering zoals een advocaat of juridisch specialist dat doet. Daarvoor en voor meer specialistisch advies of het starten van een juridische procedure verwijst het loket de geadopteerde door naar een advocaat.

Bij de keuze van een geadopteerde voor een advocaat is het goed om na te gaan of een advocatenkantoor of zelfstandig gevestigde advocaat zich heeft gespecialiseerd in dit vakgebied. Adoptie en afstamming vallen onder het personen- en familierecht, met elementen van erfrecht en internationaal privaatrecht. Een advocaat met dit specialisme zal vaak over de beste en meest up-to-date juridische kennis beschikken. Een specialisatie in adoptiezaken is vaak nog beter. Medewerkers van het loket kunnen de geadopteerde hierover informeren en hen zo op weg helpen bij het maken van een eigen keuze.

Informatie op de website

Behalve de mogelijkheid om te bellen met een medewerker van het loket zal het expertisecentrum ook juridische basisinformatie delen op de website. In opdracht van het ministerie van Justitie en Veiligheid is een gespecialiseerde advocaat gevraagd om algemene juridische kennis aan te leveren over de meest voorkomende juridische vragen van de doelgroep, aan de hand van voorbeelden. De informatie geeft een globaal beeld van de juridische mogelijkheden en relevante feiten met betrekking tot interlandelijke adoptie en geeft context bij een groot deel van de meest voorkomende vragen.

De informatie wordt verwerkt in een factsheet voor o.a. medewerkers van het loket en ook aangeboden in een toegankelijke vorm op de website. Medewerkers van het expertisecentrum kunnen samen met de geadopteerde verkennen hoe de informatie van toepassing is op hun individuele omstandigheden. Voor veel van de onderwerpen en procedures genoemd in de factsheets zal ook het advies van een advocaat moeten worden ingewonnen. De geadopteerde bepaalt zelf of en wanneer die stap wordt gezet.

Het expertisecentrum gaat juridische informatie bieden over:

- Herroeping adoptie – in Nederland en land van herkomst
- Naamswijziging – voornaam en/of achternaam
- Wijziging geboortedatum – in verband met adoptie
- Privacy – in het kader van zoektochten

De informatie wordt periodiek, liefst jaarlijks, gecontroleerd op juistheid, actualiteit en zo nodig herzien. Behalve een periodieke check of alle informatie nog up-to-date is kunnen op basis van signalen ook aanvullende juridische vraagstukken worden uitgewerkt. Ook over het recht op afstammingsinformatie, de herziening van geboorteaktes of het inzetten van DNA bij zoektochten kan nog juridische informatie verzameld en gedeeld worden met behulp van uiteenlopende vormen van informatieoverdracht vanuit het expertisecentrum

Tot slot

De juridische informatie dient zoals gezegd breed en laagdrempelig toegankelijk te zijn. Een zekere mate van juridische kennis en expertise is dus noodzakelijk binnen het expertisecentrum. Het is aan te raden om ten minste een medewerker met een juridische achtergrond aan te trekken, zodat juridisch advies eenvoudig en 'in-house' voorhanden is.

**“Door krachten te bundelen,
kunnen geadopteerden beter
geholpen worden bij vragen
voor ondersteuning.”**

